

Аналітична записка
з питань порівняльного законодавства щодо особливостей законодавчого
регулювання функціонування наукових (науково-технологічних)
парків окремих європейських держав*

***Анотація.** Викладено результати аналізу особливостей державної інноваційної політики і законодавства низки європейських держав щодо створення, функціонування наукових (науково-технологічних) парків. Зокрема, проведено огляд нормативно регламентованих принципів і підходів, які застосовуються при здійсненні державної інноваційної політики. Акцентовано увагу на ефективності як апробованих, так і інноваційних способів, механізмів, інструментів законодавчої регламентації діяльності наукових (науково-технологічних) парків таких держав, як: Естонія, Німеччина, Польща, Франція, Швеція.*

Вступ. Головною тенденцією стратегічного курсу більшості розвинених держав є створення наукових (науково-технологічних) парків як базових інституційних механізмів стимулювання зростання економіки. Наукові (науково-технологічні) парки є одними із найбільш конкурентоспроможних та антикризових організаційно-правових форм інтеграції інтелектуального ресурсу в процес розвитку як національної економіки, так і оборони держави, що є актуальним для України у воєнний та післявоєнний періоди. Адже такий механізм інвестування в наукову інфраструктуру сприятиме прогресу у військовій сфері і сфері безпеки, а також у сільському господарстві, промисловості, транспорті, освіті, охороні здоров'я тощо.

Поширеною практикою є вживання термінів «науковий парк», «науково-дослідний центр», «наукове містечко», «технологічний парк», «технологічний інкубатор», «інноваційний центр», «центр розвитку передових технологій» як термінів одного синонімічного ряду. Це пояснюється тим, що маючи дещо відмінні цілі створення й особливості функціонування, такі утворення мають важливу спільну ознаку – формують простір, у межах якого утворюються найсприятливіші умови задля започаткування та розвитку певних інноваційних проектів для розвитку суспільства.

За визначенням ЮНЕСКО, дефініція «науковий парк» – це «організація, керована спеціалізованими професіоналами, основною метою яких є збільшення добробуту своєї спільноти шляхом сприяння культурі інновацій і конкурентоспроможності, пов'язаних із нею підприємств і наукових установ», а термін «науково-технологічний парк» охоплює будь-який високотехнологічний кластер¹.

Як правило, наукові парки – це структури, які насамперед пов'язані із закладом вищої освіти (далі – ЗВО) та / або науковими і науково-дослідними установами, у межах яких народжуються і впроваджуються науково-технічні інноваційні проекти, що виконуються спільними зусиллями наукових осередків і промислових підприємств. Технологічні парки являють собою великі території,

¹ Science Park Definition. UNESCO. URL: <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/science-technology/university-industry-partnerships/science-and-technology-park-governance/concept-and-definition/>

на яких зосереджені і працюють наукові фірми. Варто зауважити, що законодавство України розмежовує поняття «науковий парк» і «технологічний парк», водночас у практиці зарубіжних країн ці поняття не розділяють і розуміють як тотожні.

Перший у світі науково-технологічний парк почав діяти в США на базі Стенфордського університету на початку 50-х років ХХ століття і перетворив територію Силіконової (Кремнієвої) долини з одного з найбідніших регіонів США у глобальний центр технологій, фінансів, освіти та досліджень. У 70-80-ті роки минулого століття наукові парки почали створюватися також на території Європи. Нині у світі налічується понад 700 діючих науково-технологічних парків. Лідерами серед європейських держав тут є Велика Британія, Франція, Фінляндія, Швеція².

Серед моделей науково-технологічних парків виділяють такі: «Американську» (в основу покладено приватне фінансування і використання державних замовлень, зокрема пов'язаних із виконанням військових замовлень); «Європейську» (базується на переважному залученні державних коштів у формі дотацій); «Ірландську» (вузька спеціалізація у сфері ІТ-технологій і надання державних гарантій при одержанні замовлень); «Фінську» (взірець впровадження високоефективного механізму приватно-державного партнерства); «Японську» (технопарки створено за рахунок залучення коштів держави)³.

Україна активно реалізує інноваційну політику. За даними Global Innovation Index 2023, які оприлюднила Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO), цей рік мав гасло «Інновації в умовах невизначеності». Цьогорічний рейтинг серед 132 економік світу показав, що 13-й рік поспіль його очолює Швейцарія, економіка якої визнана найбільш інноваційною у 2023 році. Далі у списку розміщуються Швеція, США, Велика Британія, Сінгапур. Україна. Незважаючи на війну, Україна цього року піднялася на дві сходинки і посіла 55-те місце. Окрім цього, наша держава вперше увійшла до ТОП-3 найінноваційніших економік у групі держав із доходами нижче середнього⁴.

Сплеск законодавчого забезпечення інноваційної діяльності в Україні припав на кінець ХХ – першу половину ХХІ століть, коли було прийнято закони: «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»,

² Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування. Практичний посібник. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/603/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_3.pdf;

Уханова І.О. Розвиток та функціонування технопарків: світовий досвід та специфіка в Україні. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1551/1.pdf>

³ Бойко О. Тенденції функціонування технологічних парків в світі та можливості імплементації в Україні в воєнний та повоєнний період. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/ebb11a44-520b-423a-80b7-4bda6f83e04e>

Присвітла О.В. Роль наукових парків у формуванні національної інноваційної системи. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/1_2022/9.pdf;

Трошкіна К.С. Правове регулювання діяльності наукових парків в Україні. URL: <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/55/41>;

Чудаєва І.Б. Наукові парки: сутність, функції та перспективи створення. URL: <file:///C:/Users/Administrator/Downloads/naukovi-parki-sut-funktsiyi-ta-perspektivi-stvorennya.pdf>

⁴ Global Innovation Index 2023: Україна на 55-му місці і в топ-3 в групі країн із доходами нижче середнього. URL: <https://mind.ua/news/20263287-global-innovation-index-2023-ukrayina-na-55-mu-misci>

«Про науковий парк «Київська політехніка», «Про наукові парки», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про індустріальні парки». Останніми роками така тенденція відновлюється. Так, 7 вересня 2021 року прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо активізації діяльності наукових парків»⁵, а 5 лютого 2023 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності»⁶, відповідно до положень якого продовжено дію затверджених раніше пріоритетних напрямів на 2023 рік. Водночас в Україні спостерігаються певні прогалини щодо впровадження концепції розвитку наукових парків, зокрема в питанні їх організації та державної підтримки. Зазначене свідчить про пріоритетність інноваційного розвитку й актуалізує питання вивчення зарубіжного досвіду.

Основна частина.

Естонія. Історія початку діяльності наукових парків в Естонії сягає 1990-тих років, коли спільними зусиллями містом і повітом Тарту у співпраці з Тартуським університетом, Естонським університетом природничих наук та Інститутом фізики університету ім. Тарту було створено перший у Балтії Тартуський науковий парк. Метою його заснування визначено підтримку інноваційних структур в Естонії. Проект спрямований на сприяння створенню, розвитку і діяльності дослідницьких, технологічно інтенсивних компаній шляхом надання інфраструктури і послуг для розвитку бізнесу в регіоні⁷.

Законодавче регулювання інноваційної діяльності в Естонії здійснюється на підставі Закону «Про Естонський Фонд розвитку» (Eesti Arengufond)⁸. Відповідно до Закону визначено, що метою Фонду є стимулювання і підтримка змін в економіці Естонії, які допомагають модернізувати її, забезпечити зростання експорту і створити нові робочі місця, що вимагають високої кваліфікації. Фонд розвитку підтримує підвищення обізнаності про інновації, появу інноваційних бізнес-ідей і зростання підприємництва в суспільстві. Для досягнення своїх цілей Фонд виконує такі завдання: інвестує в наукомістке та технологічно інтенсивне естонське підприємництво на початковій стадії і пропонує управлінську підтримку відповідним підприємцям; організовує моніторинг розвитку, необхідний для забезпечення сталого економічного розвитку Естонії та прийняття інвестиційних рішень; сприяє галузевому внутрішньому і міжнародному співробітництву, підтримує зв'язок із міжнародними організаціями моніторингу розвитку та інвестиційними організаціями, які об'єднують іноземних інвесторів і фонди.

⁵ Про внесення змін до деяких законів України щодо активізації діяльності наукових парків. Закон України від 07. 09.2021 р. № 1714-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1714-20#Text>

⁶ Про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності. Закон України від 12.01.2023 р. № 2859-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-20#n6>

⁷ Tartu Science Park. URL: <https://www.iasp.ws/our-members/directory/@6209/tartu-science-park>
Edgar Savisaar: Aitame teadus- ja tehnoloogiapargid jalule. URL: <https://arileht.delfi.ee/artikkel/51049013/edgar-savisaar-aitame-teadus-ja-tehnoloogiapargid-jalule>

⁸ Eesti Arengufondi seadus (lühend - EAFS). Redaktsiooni jõustumise kp: 01.12.2006. Redaktsiooni kehtivuse lõpp: 28.02.2009. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12754238>

Фонд розвитку є публічною юридичною особою, діяльність якого регламентується зазначеним Законом, іншими нормативно-правовими актами. Щорічно, не пізніше другого робочого тижня осінньої сесії Рійгікогу (парламенту Естонії) Фонд розвитку звітує про свою діяльність шляхом представлення огляду попереднього фінансового року на основі річного звіту. У звіті йдеться про реалізацію інвестиційної стратегії, розподіл вільних коштів Фонду, реалізовані і заплановані заходи в рамках моніторингу розвитку, а також інвестиційні проекти, які співфінансуються Фондом. Правління Фонду є суб'єктом законодавчої ініціативи: має право вносити пропозиції до Уряду щодо здійснення заходів у сфері політики підтримки науково-дослідної та інноваційної діяльності, політики підприємництва.

Ще одним правовим актом, який врегульовує питання у сфері досліджень і розробок, є Закон «Про організацію науково-дослідної діяльності»⁹, відповідно до якого діють науково-дослідні установи, національні організації досліджень і розробок, визначається їх фінансування, оцінюється діяльність і здійснюється адміністративний нагляд. У 2019 році, одночасно із прийняттям Закону «Про вищу освіту»¹⁰, внесені зміни до згаданого Закону. Зокрема, пункт 2 статті 14 викладено у такій редакції: «фінансування науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності здійснюється за рахунок коштів державного бюджету шляхом: базового фінансування; отримання грантів на дослідження; отримання цільових грантів на дослідження та розробки; інших заходів фінансування наукових досліджень і розробок». При цьому визначається, що «цільова підтримка науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності (далі – НДДКР) – додаткова підтримка, що забезпечується державним бюджетом у разі потреби науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності, що впливає зі стратегічних цілей держави і пов'язаної з нею діяльності».

Наприкінці 2022 року Міністерство освіти і науки Естонії направило партнерам проект нової редакції Закону «Про організацію науково-дослідних робіт» (TAKS) для отримання висновку¹¹. 17 січня 2023 року Рішенням комісії парламенту законопроект прийнято до розгляду¹². Проектом пропонується: оновлення стратегічного управління сферою; визначення основи організації роботи органів, які консультують уряд і міністрів; зміна організації фінансування у сфері науково-дослідної та інноваційної діяльності. Якщо до цього часу всі науково-дослідні установи забезпечувалися коштами переважно через базове фінансування, то відтепер відповідно до законодавства забезпечується оперативна підтримка, призначена для державних університетів, університетів

⁹ Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus (lühend - TAKS). Redaktsiooni jõustumise kp: 01.01.2013. Redaktsiooni kehtivuse lõpp: 31.12.2013. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/128062012012>

¹⁰ Kõrgharidusseadus (lühend - KHaS). Redaktsiooni jõustumise kp: 01.09.2019. Redaktsiooni kehtivuse lõpp: 31.07.2020. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032019012>;

¹¹ Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse väljatöötamise kavatsuse eelnõu. EELNÕU 11.06.2021. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://union.ee/wp-content/uploads/2021/06/Teadus-ja-arendustegevuse-korralduse-seaduse-valjatootamise-kavatsuse-eelnou.-11.06.2021.-VTK_eelnou_0-1.pdf;

Kaasajastamisel seadus seob tihedamalt teaduse ja innovatsiooni. URL: <https://www.hm.ee/uudised/kaasajastamisel-seadus-seob-tihedamalt-teaduse-ja-innovatsiooni>

¹² Arvamuse avaldamine teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni korralduse seaduse eelnõu kohta. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/2023-01/24%2001%202023%20Teadus-%20ja%20arendustegevuse%20korralduse%20seaduse%20muutmise%20seaduse%20eel%20C3%B5u%2020773%20SE.pdf>

прикладних наук, що знаходяться в управлінні Міністерства освіти і науки Естонії, а також державних науково-дослідних та дослідно-конструкторських установ. Приватні науково-дослідні установи отримують фінансову підтримку в пріоритетних для держави сферах, умови яких визначаються профільними міністерствами¹³.

8 лютого 2023 року на засіданні Ради з досліджень і розвитку (TAN)¹⁴, яка утворена відповідно до Закону «Про організацію науково-дослідної діяльності» і є консультативним органом Уряду Естонії з питань стратегії досліджень і розвитку, підтримано рішення про включення фінансування приватних науково-дослідних установ відповідно до Державного бюджету через Міністерство економіки і комунікацій. Обсяг фінансового інструменту підтримки складає 49 млн євро. При цьому максимальна сума підтримки однієї такої установи може сягати до 7 млн євро, період підтримки – 7 років, а претендентом може бути консорціум, створений як мінімум із двох позитивно оцінених науково-дослідних установ¹⁵.

До системи державних інституцій, які займаються питаннями науково-дослідної та інноваційної діяльності, входять також Комісія з наукової політики (ТРК), Академія наук Естонії, Естонська наукова агенція, Фонд підприємництва та інновацій¹⁶.

Синергійний підхід держави до організації науково-дослідної та інноваційної діяльності відображено у Плані розвитку досліджень, розробок, інновацій та підприємництва на 2021–2035 роки (ТАІЕ)¹⁷, який відповідно визначає цілі і напрями дій, пов'язані з розвитком досліджень, розробок, інновацій і підприємництвом на наступні 15 років. Зазначений План є продовженням Науково-дослідної стратегії на 2014–2020 роки «Естонія, заснована на знаннях» і Стратегії зростання підприємництва на 2014–2020 роки. Структура Плану дотримується логіки, відповідно до якої забезпечуються умови спільної діяльності дослідницької системи, бізнес-сектору й держави. Очікується, що об'єднання та взаємодія цих напрямів призведе до основних змін у розвитку суспільства, ефективності впливу науки, активності бізнесу.

Зазначимо також, що в Естонії НДДКР компаній здебільшого заохочують державними субсидіями, уникаючи застосування податкових пільг. Естонія є однією з небагатьох держав, в якій податкові пільги на користь науково-дослідної діяльності не поширюються на компанії¹⁸.

¹³ Menetlusse võeti eelnõu teadus- ja arendustegevuse kohta. URL: <https://www.riigikogu.ee/pressiteated/muupressiteade-et/menetlusse-voeti-eelnou-teadus-ja-arendustegevuse-kohta/>

¹⁴ Teadus- ja Arendusnõukogu. URL: <https://valitsus.ee/valitsuse-eesmargid-ja-tegevused/teadus-ja-arendusnõukogu-tan>

¹⁵ TAN toetas teaduse tippkeskuste uut toetusmeetet ja muudatust eraõiguslike TA asutuste rahastamises. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/73322>

¹⁶ Teadussüsteemi riiklik korraldus. URL: <https://www.hm.ee/korgharidus-ja-teadus/teadus-ja-arendustegevus/teadussusteemi-riiklik-korraldus>

¹⁷ Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035. URL: <https://www.hm.ee/korgharidus-ja-teadus/teadus-ja-arendustegevus/taie-arengukava-2021-2035>

¹⁸ Raport: Ettevõtteid tulumaksustades tuleb luua maksuerandid innovatsiooni soosimiseks. URL: <https://arenguseire.ee/uudised/raport-ettevotteid-tulumaksustades-tuleb-luua-maksuerandid-innovatsiooni-soosimiseks/>;

TEADUS-ARENDUSTEGEVUST JA INNOVATSIOONI SOOSIVA MAKSUMEETMESTIKU ANALÜÜS. URL: <https://www.praxis.ee/tood/teadus-arendustegevust-ja-innovatsiooni-soosiva-maksumeetmestiku-analuus/>

Німеччина. Німеччина є одним зі світових лідерів за ступенем інноваційного розвитку. Наприклад, за даними щорічного рейтингу конкурентоспроможності, який складають експерти Всесвітнього економічного форуму (WEF), у 2018 ФРН випередила США як найбільш сприятлива для інновацій держава у світі¹⁹.

Програмним документом, який визначає напрями, цілі та завдання державної інноваційної політики Німеччини на сучасному етапі, є Стратегія високотехнологічного розвитку 2020 (High Tech Strategy 2020 for Germany)²⁰. Окрім того, реалізується низка державних програм, зокрема: Пакт про дослідження та інновації IV на 2021–2030 роки; Стратегія високих технологій 2025; Стратегія майбутніх досліджень та інновацій тощо.

Водночас організація науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності має особливості, які пояснюються адміністративно-федеральним устроєм держави. Характерною рисою Німеччини є наявність децентралізованої дослідницької інфраструктури, що обумовлює її розвиток. У державі функціонує певна кількість регіональних центрів-осередків розвитку та досліджень, які становлять важливу базу економічної сили регіонів.

Інноваційна політика на федеральному рівні ґрунтується на засадах: підтримки інноваційної активності шляхом створення сприятливих умов (податкові пільги, обов'язкові до виконання інструкції тощо) і прямої підтримки (фінансування досліджень та інновацій); посилення позицій Німеччини в галузі нових інформаційних і комунікаційних технологій, включаючи ініціативи з реформування професійної освіти і запрошення висококваліфікованих іноземних фахівців; збільшення співробітництва та технологічного обміну між дослідницькими центрами і промисловістю; оптимізації середньо-спеціальної і вищої освіти в напрямі більшої обізнаності про нові технології; модернізації університетської системи навчання; розвитку ринку венчурних капіталів. Іншими словами, Федеральний Уряд здебільшого координує інноваційні процеси, які започатковуються на регіональному рівні. Реалізацію урядових функцій із цих питань покладено на федеральні міністерства освіти і наукових досліджень, економіки і технологій.

Значну роль у реалізації інноваційного розвитку Німеччини відіграють провідні науково-дослідні інститути: Суспільство наукових досліджень імені Макса Планка (Max-Planck Gesellschaft), Наукові Товариства імені Фрауенгофера (Fraunhofer-Gesellschaft), Наукові Товариства імені Гельмгольца (HelmholtzGemeinschaft), Наукові Товариства імені Лейбніца (Wissenschaftsgemeinschaft Gottfried Wilhelm Leibniz).

Інноваційний потенціал забезпечується, у тому числі, і за рахунок технопарків, що слугують осередком оптимального використання технологічних і наукових розробок і входять до системи інноваційних центрів Німеччини. Крім, власне, технопарків у Німеччині виділяють такі різновиди платформ: технологічні інкубатори, наукові / дослідницькі парки, технологічні ареали.

¹⁹ Німеччина очолила світовий рейтинг здатності до інновацій. URL: <https://www.dw.com/uk/a-45916547>

²⁰ HIGH-TECH STRATEGY 2020 FOR GERMANY. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.efi.de/fileadmin/Assets/Themenverzeichnis/Inhaltskapitel_EN_2011/2011_A5.pdf

Найбільш поширені університетські технологічні парки, що створені на базі ВНЗ, або утворені університетами і підприємствами, – так зване стратегічне партнерство, яке є взаємовигідною формою співпраці.

Фактично науково-інноваційна сфера Німеччини протягом багатьох років забезпечується шляхом цільового виділення фінансових ресурсів у рамках окремих програм, стратегій, ініціатив тощо. Відповідні політичні рішення ухвалюються Урядом, їх реалізація відбувається через виділення фінансування на федеральному й регіональному рівнях.

Питання особливого податкового режиму для інновацій закріплено на рівні Закону «Про податкові пільги для досліджень і розробок» (Research Allowance Act, FZulG)²¹. Відповідно до його положень визначено рамкові вимоги до наукової допомоги, яка доступна компаніям із 2020 року. Це форма непрямого фінансування проекту, оскільки проекти НДДКР підтримуються у формі відшкодування податку в кінці фінансового року. Податкова підтримка становить до 25 % витрат на відповідні науково-дослідні проекти на суму до 4 млн євро. Це означає максимальну податкову пільгу до 1 млн євро на компанію на рік. До 2024 року для цього буде доступно близько 5,6 млрд євро. Задля отримання коштів компанії повинні відповідати певним критеріям щодо демонстрації інноваційності. Важливо зазначити, що особливо заохочуються для інвестування в наукові проекти і розробки малі та середні компанії. Заявка на фінансування подається двоетапно. На першому етапі потрібно подати заявку на отримання сертифіката від органу сертифікації (BSFZ). Ідеться, передусім, про технологічний опис проекту, який служить для демонстрації досліджень та інновацій. Якщо BSFZ приймає рішення про надання сертифікату, заявка на отримання допомоги на дослідження може бути подана до податкової інспекції на другому етапі. Після цього податкова інспекція визначає суму і податкову підтримку з доходу або податку на прибуток²².

Окрім того, 26 липня 2023 року Бундестагом за згодою Бундесрату прийнято Закон «Про функціонування Федерального агентства стрибкових інновацій і про підвищення гнучкості його правової та фінансової бази» (SPRIND Freedom Act, SPRINDFG)²³, який набув чинності 30 грудня 2023 року. Метою закону є покращення умов діяльності Федерального агентства стрибкових інновацій (SPRIND), яке функціонує з 2019 року під патронатом Федерального міністерства освіти і наукових досліджень Німеччини. Це означає, що агентство може вільніше торгувати та інвестувати без згоди Федерального уряду як

²¹ Gesetz zur steuerlichen Förderung von Forschung und Entwicklung. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/fzulg/>

²² Steuerliche Förderung von Forschung und Entwicklung. URL: <https://www.ihk-muenchen.de/de/Service/Recht-und-Steuern/Steuerrecht/Steuer-und-Finanzpolitik/Steuerliche-F%C3%B6rderung-von-Forschung-und-Entwicklung/#:~:text=Hiernach%20wird%20ab%202020%20eine,Profitieren%20sollen%20grunds%C3%A4tzlich%20alle%20Unternehmen;>

Die Forschungszulage. Profitieren Sie von unserer Beratung und sichern Sie sich jetzt bis zu 1 Millionen Euro Steuervorteil. URL: <https://forschungszulage.org/>;

Steuerliche Förderung von Forschung und Entwicklung. URL: https://www.bundesfinanzministerium.de/Web/DE/Themen/Steuern/Steuerliche_Themengebiete/Forschungszulage/forschungszulage.html

²³ Gesetz über die Arbeitsweise der Bundesagentur für Sprunginnovationen und zur Flexibilisierung ihrer rechtlichen und finanziellen Rahmenbedingungen (SPRIND-Freiheitsgesetz - SPRINDFG). URL: <https://www.buzer.de/SPRINDFG.htm>

посередницького органу. Для виконання своїх завдань щодо фінансування у сфері проривних інновацій SPRIND може: придбавати, збільшувати і продавати інвестиції, включаючи інвестиції в приватні компанії; надавати кредити, у тому числі, конвертовані; укладати контракти на дослідження і розробки; фінансувати грантові проекти, інші спеціальні програми підтримки; надавати консультаційні послуги, спрямовані на дослідження інновацій тощо.

Федеральний законопроект «Про посилення можливостей зростання, інвестицій та інновацій, спрощення оподаткування та справедливості оподаткування» (Growth Opportunities Act) від 8 вересня 2023 року²⁴ наразі перебуває на розгляді Бундестагу, містить законодавчі пропозиції щодо використання податкових стимулів для покращення ситуації з ліквідністю компаній і надання їм преференцій щодо збільшення інвестицій та інновацій. Зокрема, передбачається розширення податкової підтримки НДДКР, особливо для малих і середніх підприємств, щодо яких передбачається звільнення від обов'язку декларування ПДВ²⁵.

Щодо законодавчого закріплення автономії та академічної свободи ВНЗ і науково-дослідних установ, закони федеральних земель Німеччини обмежують вплив Федерального Уряду на вибір пріоритетів і цілей для наукових досліджень, що дає можливість для розвитку різних підходів у вирішенні тих чи інших питань. При цьому посилюється зацікавленість регіонів, розширюються можливості і стимули для співробітництва ВНЗ із промисловістю, особливо із середнім та малим бізнесом. Наприклад, 1 січня 2023 року набув чинності Закон «Про інновації Баварського університету» (BayHIG)²⁶, прийнятий Ландтагом Баварії (парламент федеральної землі Баварія) 21 липня 2022 року. Зазначений акт є частиною проекту «Програма високих технологій Баварії» і має на меті підготовку наукового потенціалу в Баварії на наступні 20–30 років. Цей Закон замінює закони федеральної землі Баварія «Про університети Баварії» і «Про персонал університетів Баварії». Відповідно до акта передбачається формування бази інновацій для програм високих технологій Баварії і перетворення університетів на інноваційні центри науки й розвитку. Положеннями Закону, зокрема, передбачається: посилення дослідницького мандата університетів прикладних наук і підтвердження передачі знань і технологій як завдання для університетів усіх форм власності; надання університетам значно більшої свободи і посилення їх гнучкості в питаннях використання ресурсів, створення інноваційного фонду університету, ресурси якого використовуються для цільової участі в нових державних програмах («матчінг»); підтримка стартапів, зокрема шляхом створення на базі університетів центрів їх підтримки, розширення можливостей використання університетської інфраструктури,

²⁴ Entwurf eines Gesetzes zur Stärkung von Wachstumschancen, Investitionen und Innovation sowie Steuervereinfachung und Steuerfairness (Wachstumschancengesetz) № 433/23 від 08.09.2023 р. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dserver.bundestag.de/brd/2023/0433-23.pdf>

²⁵ Gesetz zur Stärkung von Wachstumschancen, Investitionen und Innovation sowie Steuervereinfachung und Steuerfairness (Wachstumschancengesetz). URL: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Gesetzestexte/Gesetze_Gesetzesvorhaben/Abteilungen/Abteilung_IV/20_Legislaturperiode/2023-09-08-WtChancenG/0-Gesetz.html

²⁶ Das Bayerische Hochschulinnovationsgesetz (BayHIG). URL: <https://www.stmwk.bayern.de/wissenschaftler/hochschulen/hochschulrechtsreform.html>

спрощення можливостей для університетів створювати компанії або брати участь у них.

Польща. Після вступу Польщі в ЄС інноваційна політика стала пріоритетом, оскільки посилення конкурентоспроможності економіки в контексті розвитку інновацій сформувалася під впливом Лісабонської стратегії розвитку ЄС²⁷. Реалізація інноваційної політики забезпечується за рахунок прийняття на певний проміжок часу відповідних стратегій розвитку та операційних програм, що забезпечують досягнення необхідних цілей.

У Польщі функціонує інфраструктура підтримки інноваційної діяльності завдяки інноваційним центрам, які покликані заохочувати інвесторів до нових ініціатив, сприяти впровадженню нових продуктів, послуг, технологічних процесів і методів управління. Міністерство розвитку і технологій (далі – Міністерство) надало роз'яснення що інноваційні центри є суб'єктами, які займаються трансфером технологій і надають проінноваційні послуги, співпрацюють із бізнесом. Очікуваним ефектом від їх діяльності є розвиток інновацій у продукційному та технологічному аспектах. Серед інноваційних центрів виокремлюють технологічні, наукові, науково-технологічні, промислово-технологічні парки, технопарки.

Варто зазначити, що поділ технопарків впливає з галузевого профілю парку, системи організації парку, враховуються також регіональні умови. Важливим елементом у цьому аспекті є суб'єкт, який створив парк (університетська школа, органи місцевого самоврядування, установа бізнес-середовища – асоціація, фонд). Суб'єкти управління парками здійснюють діяльність відповідно до Кодексу господарських товариств від 15 вересня 2000 року²⁸.

Варто зазначити, що згідно із законодавством Польщі наукові (дослідницькі) парки – це парки, що створюються з ініціативи наукових центрів, пов'язані з конкретним університетом, їх діяльність спрямована на передачу науково-дослідних знань. Технопарки розвиваються переважно з ініціативи органів місцевого самоврядування, орієнтовані на залучення зовнішніх інвесторів, а їх діяльність зосереджена на розвитку потенціалу регіону. На практиці багато парків поєднують у собі ознаки технологічного та наукового парку²⁹.

Процес створення всіх технологічних парків відбувається під патронатом Асоціації організаторів центрів інновацій та підприємництва в Польщі (SOOIPP)³⁰. Польська агенція розвитку підприємництва (PARP) також відіграє певну роль у функціонуванні технопарків, оскільки є урядовою установою, підпорядкованою міністру, відповідальному за економіку. Завданням Агенції є управління коштами державного бюджету і коштами ЄС, призначеними для підтримки підприємництва та інновацій, розвитку людських ресурсів³¹.

²⁷ Lisbon Strategy. URL: <https://www.efta.int/eea/lisbon-strategy#:~:text=At%20the%20EU%20Lisbon%20Summit,jobs%20and%20greater%20social%20cohesion.>

²⁸ Parki naukowo - technologiczne URL: <https://gospodarka.lubelskie.pl/pl/parki-naukowo-technologiczne-472>

²⁹ Czym są parki technologiczne? URL: <https://forsal.pl/artykuly/423891,czym-sa-parki-technologiczne.html>

³⁰ Stowarzyszenie Organizatorów Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości w Polsce. URL: <https://www.sooipp.org.pl>

³¹ Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. URL: <https://www.kpk.gov.pl/o-nas/polska-agencja-rozwoju-przedsiębiorczosci>

Технопарки структурно складаються з інституцій, які забезпечують науковий розвиток, допомогу у впровадженні нових технологій на підприємстві і здійснюють обмін досвідом між різними суб'єктами, головним чином, між підприємствами, університетами, дослідницькими центрами. Технологічні парки найчастіше діють у формі товариств з обмеженою відповідальністю, або у формі публічно-приватних акціонерних товариств (основними акціонерами яких є адміністрація та державні установи). Іншими, менш поширеними організаційними формами є фонди, організаційні одиниці наукових установ або муніципальні одиниці.

Одними з основних актів, відповідно до яких здійснюється регулювання інноваційної діяльності закладів вищої освіти й наукових установ, комерціалізація результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, є: Кодекс господарських товариств³²; Закон про Польську академію наук³³; Закон про науково-дослідницькі інститути³⁴; Закон про вищу освіту і науку³⁵ та інші.

Кодекс господарських товариств урегульовує питання створення суб'єктів господарювання, визначає принципи їх створення, функціонування та ліквідації таких суб'єктів; регламентує нагляд за їх діяльністю, встановлює завдання акціонерів тощо.

Закон про Польську академію наук надає право, за згодою міністра, компетентного в галузі науки, створювати компанії з комерціалізації результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, проведення заходів у галузі передачі технологій і просування наукових досліджень.

Закон про дослідницькі інститути визначає правила управління інтелектуальною власністю інститутів, положення про управління авторським правом та суміжними правами. Оскільки інститути не є прибутковими суб'єктами, а комерціалізація результатів досліджень є їх статутним завданням, цей нормативно-правовий акт має важливе значення для управління суб'єктами бізнес-середовища і стандартами їх функціонування. Тільки в партнерській діяльності внутрішні положення науково-дослідних інститутів можуть мати непрямий вплив на функціонування суб'єктів бізнес-середовища.

Закон про вищу освіту та науку встановлює правила роботи бізнес-інкубаторів академічних університетів (AIP), центрів трансферу технологій (СТТ), визначає статус обох типів центрів. Відповідно до Закону університети запроваджують правила щодо управління авторськими й суміжними правами і правами промислової власності.

Наведений приклад законодавчої підтримки інноваційної системи в Польщі свідчить про комплексність інституційно-функціонального регулювання відповідної структури.

Франція. Франція є піонером серед західноєвропейських держав у створенні науково-технологічних парків.

³² Kodeks spółek handlowych. URL: <https://lexlege.pl/kodeks-spolek-handlowych/>

³³ Ustawa o Polskiej Akademii Nauk. URL: <https://lexlege.pl/ustawa-o-polskiej-akademii-nauk/rozdzial-5-jednostki-naukowe-i-inne-jednostki-organizacyjne-akademii/5928/>

³⁴ Ustawa o instytutach badawczych. URL: <https://lexlege.pl/ustawa-o-instytutach-badawczych/>

³⁵ Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. URL: <https://lexlege.pl/ustawa-z-dnia-20-lipca-2018-r-prawo-o-szkolnictwie-wyzszym-i-nauce/>

У Франції сформована централізована структура інноваційних досліджень. Основними напрямками інноваційної політики є: підтримка інноваційної діяльності малих і середніх підприємств; зняття обмежень на шляху венчурних інвестицій; стимулювання кооперації між науковими організаціями, ВНЗ та промисловими підприємствами. Разом із тим, незважаючи на централізованість науково-технічної діяльності, широко розвинений регіональний підхід в інноваційній сфері³⁶. Зокрема, ініціатива створення науково-технічних парків на початку 80-х років ХХ століття в межах реалізації регіональної політики була підтримана на державному рівні. Регіони внаслідок реформи децентралізації 1982 року отримали значну автономію у визначенні пріоритетів розвитку і способів залучення інвесторів, кваліфікованих кадрів, а підтримка комерціалізації результатів науково-дослідної діяльності ВНЗ стала ще одним важливим інструментом стимулювання створення науково-технологічних парків.

Реалізація реформи децентралізації в питанні інноваційного розвитку регіонів розпочалася з прийняття низки законодавчих актів, які дозволили скоординувати її напрями, визначити керівні принципи, статус дослідників і дослідницьких установ, до яких вони прикріплені, а також визначати ресурси, які можуть бути надані зацікавленим сторонам досліджень. Так, відповідно до положень Закону «Про орієнтацію та програмування науково-технічного розвитку у Франції»³⁷, прийнятому в 1982 році (втрата чинності 11.06.2004 р.), Уряд і департаменти й комуни (муніципалітети) спільно розробили докладні схеми спеціалізації кожного регіону з урахуванням наявного потенціалу. Були визначені пріоритетні наукомісткі галузі з метою досягнення високих позицій на світовому ринку, а традиційні галузі підлягали якісному оновленню на базі нових технологій. На контрактній основі між державою і регіонами почалася реалізація програм регіонального інноваційного розвитку. Передбачалося розширення місцевої дослідницької і технологічної бази та її використання в цілях соціально-економічного прогресу регіону. На здійснення програм регіонального розвитку Уряд виділив 1,8 млрд франків.

Ще одним шаблем у цьому процесі стало прийняття у 1999 році Закону «Про інновації та дослідження»³⁸, відповідно до якого визначалося право державних науково-технічних установ щодо: надання послуг за угодою; керування дослідницькими проектами; використання патентів, ліцензій; продажу продуктів своєї діяльності. Окрім того, Законом передбачалося залучення дослідників для створення підприємств на конкурсній основі (бюджетне фінансування 550 об'єктів на рік). Із метою просування проектів започатковувалася програма розвитку інкубаторів, згідно з якою малі фірми задля реалізації своїх проектів мали можливість безкоштовно отримати в користування обладнані приміщення на 2–3 роки.

³⁶ Кравченко М.О., Глуценко Г.Ю. Регулювання інноваційної діяльності: досвід провідних країн світу для України. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/4_2019/12.pdf

³⁷ Loi n° 82-610 du 15 juillet 1982 d'orientation et de programmation pour la recherche et le développement technologique de la France. Abrogé par Ordonnance n°2004-545 du 11 juin 2004 - art. 6 (V) JORF 16 juin 2004. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000691990>

³⁸ LOI no 99-587 du 12 juillet 1999 sur l'innovation et la recherche (1). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000000759583>

Із прийняттям у 2004 році Дослідницького кодексу Франції³⁹ визначено дослідницькі завдання, цілі, організаційно-правову форму, мету діяльності і функції установ, залучених до дослідження. Кодифікація в основному базувалася на двох законах: «Про орієнтацію та програмування науково-технічного розвитку у Франції» та «Про науково-технічний розвиток».

Відповідно до вимог Дослідницького кодексу Франції створено Раду стратегічних досліджень (CSR), повноваженням якої є визначення основних напрямів стратегічних досліджень. До складу CSR входять представники наукових кіл Франції та міжнародної наукової спільноти, експерти й політики⁴⁰.

Відповідно до Освітнього кодексу Франції⁴¹ державні дослідницькі, наукові та технологічні заклади, а також ВНЗ наділені правом надавати послуги, виконувати договори на проведення дослідницьких робіт, використовувати запатентовані винаходи й ліцензії та комерціалізувати продукти своєї діяльності. Окрім того, вони на певних умовах можуть доручати таку діяльність приватним компаніям і закладам, а також створювати дочірні товариства. Окремо нормами Освітнього кодексу встановлено право для вчених, які є авторами відповідних інноваційних розробок, брати участь у впровадженні та комерційному використанні результатів своєї інтелектуальної діяльності.

Одним із ефективних законодавчих механізмів, покликаних заохочувати проведення досліджень, є податкове вирахування на дослідження (30 % від витрат підприємства на НДДКР у межах 100 млн євро, плюс 5 % від витрат на понад цю суму). Також передбачені податкові пільги щодо витрат на патенти. Для низки підприємств інноваційної сфери встановлено особливий податковий режим: податковий кредит на дослідження (CIR), податкова пільга для співпраці в дослідженнях (CISo), які містяться в Загальному Податковому кодексі Франції⁴².

Зазначимо, що урядову політику Франції в галузі досліджень та інновацій формує Міністерство з вищої освіти, досліджень та інновацій. У координації з Міністерством економіки, фінансів і промисловості вирішуються питання: розподілу ресурсів і коштів, виділених державою в рамках міжвідомчої місії «Дослідження та вища освіта»; участі у визначенні та реалізації програм майбутніх інвестицій та інноваційної політики; підготовки урядових рішень щодо створення дослідницьких університетів із міжнародним впливом; участі у просуванні науки і техніки, поширенні наукової, технологічної та промислової культури. Окрім того, Міністерством розробляються відповідні стратегічні, програмні та звітні документи у сфері інновацій. Наприклад, у 2021 році розроблена вже п'ята від 2008 року «Дорожня карта дослідницьких інфраструктур», яка представляє стратегічний аналіз ландшафту дослідницької

³⁹ Code de la recherche. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006071190/

⁴⁰ Décret n° 2013-943 du 21 octobre 2013 relatif au Conseil stratégique de la recherche. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000028106876/>

⁴¹ Code de l'éducation. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006071191/

⁴² Постригань Т. Л. Технологічні парки на базі університетів Франції: питання правового регулювання. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpiv_2018_2_10;

Crédit impôt recherche (CIR). URL: <https://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/fr/credit-impot-recherche-cir-50180>

Code général des impôts. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006069577/

інфраструктури, а також окреслює наскрізні питання науки відповідно до зобов'язань Франції в цій сфері⁴³.

Швеція. Королівство Швеція є одним зі світових інноваційних лідерів. За даними ОЕСР, показники витрат держави на НДДКР (у відсотках від ВВП) сягають одних із найбільш значних у світі впродовж усього періоду їх розрахунку (з 1981 року)⁴⁴.

Сучасна модель розвитку інноваційної сфери Швеції заснована на концепції «потрійної спіралі». Така концепція базується на взаємодії трьох учасників – держави, науки та бізнесу на всіх рівнях: національному, регіональному, інтегральному. Зазначений підхід сприяє ефективному розвитку регіональних інноваційних систем, галузевій та міжгалузевій взаємодіям різних регіонів⁴⁵.

У Стратегії інноваційного розвитку до 2020 року визначено, що основним завданням Швеції є формування сприятливого інноваційного клімату через взаємодію публічних суб'єктів (університетів, державних установ, рад, регіонів, муніципалітетів)⁴⁶.

Отже, фокус державної інноваційної політики спрямовано на тісний зв'язок університетської науки з підприємницьким сектором. Більшість інноваційних та дослідницьких програм здійснюється в дослідницьких лабораторіях університетів, коледжів і приватних дослідницьких лабораторіях великих виробничих компаній. Із метою поєднання бізнесу і досліджень деякі інноваційні програми у Швеції ініційовано й фінансуються безпосередньо державою, причому основний обсяг державного фінансування (20 %) направляється на пряме фінансування ВНЗ. Відповідно до Закону «Про вищу освіту»⁴⁷ держава фінансує університети, у тому числі з метою проведення наукових досліджень. У своїй діяльності університети керуються принципами сталого розвитку.

Формування інституційних засад ефективної національної інноваційної системи Швеції розпочато зі створення декількох спеціальних урядових органів, які спрямували свою діяльність на сприяння дослідженням і розробкам під гаслом: «Фінансування досліджень і розробок у співпраці». Агенція інноваційних систем (VINNOVA) заснована у 2001 році Урядом, працює під керівництвом Міністерства підприємництва, енергетики та комунікацій Швеції (Näringsdepartementet) і виступає в якості національного контактного агентства

⁴³ Décret n° 2017-1083 du 24 mai 2017 relatif aux attributions du ministre de l'enseignement supérieur, de la recherche et de l'innovation. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000034807312/>;

La Feuille de route nationale des Infrastructures de recherche 2021. URL: <https://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/fr/la-feuille-de-route-nationale-des-infrastructures-de-recherche-2021-84056>;

L'État de l'Enseignement supérieur, de la Recherche et de l'Innovation en France. URL: <https://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/fr/l-etat-de-l-enseignement-superieur-de-la-recherche-et-de-l-innovation-en-france-84954>

⁴⁴ Семергін І. Світові лідери у сфері інновацій. Аналітичні матеріали Free Voice Information analysis center. URL : <http://iac.org.ua/svitovi-lideri-u-sferi-innovatsiy/>

⁴⁵ Дума О.І. Скандинавська модель трансферу технологій: досвід та особливості. URL : <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgleclefindmkaj/https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/nov/25527/nzmened-166-180.pdf>

⁴⁶ The Swedish Innovation Strategy. URL: <http://www.government.se/contentassets/cbc9485d5a344672963225858118273b/the-swedish-innovation-strategy>.

⁴⁷ Högskolelag (1992:1434). URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/hogskolelag-19921434_sfs-1992-1434/

для Рамкової програми ЄС з досліджень і розробок. Сьогодні VINNOVA – державний орган, який працює над мобілізацією та підтримкою учасників інноваційної системи, здійснює фінансування досліджень і розробок у співпраці між органами влади задля сприяння зростанню та конкурентоспроможності Швеції⁴⁸.

Шведська дослідницька рада (далі – Рада)⁴⁹ є органом Міністерства освіти та досліджень (Utbildningsdepartementet), відіграє провідну роль у розвитку досліджень найвищої наукової якості. Окрім фінансування досліджень, Рада консулює Уряд з питань, пов'язаних із дослідженнями. До компетенції Ради, зокрема, належать питання: виділення коштів на дослідження; визначення сфер досліджень для стратегічних інвестицій у консультаціях з іншими агенціями, що фінансують дослідження; планування, визначення пріоритетів і фінансування дослідницької інфраструктури; аналізу, оцінки і стратегічного планування у зв'язку з дослідженнями; фінансування національних та міжнародних досліджень; сприяння комунікацій між дослідниками і різними академічними спільнотами тощо. Рада є відповідальною за 6 із 13 національних наукових програм, розроблених Урядом. Усі програми – це комплексні десятирічні інвестиції, спрямовані на координацію досліджень у певній галузі, які об'єднують фінансистів досліджень, виконавців досліджень і соціальних учасників. Програми також мають на меті сприяти збільшенню дослідницького зв'язку вищої освіти і бізнесу. Рада має право розробки законодавчих ініціатив щодо науково-дослідної політики держави та її фінансування. Зокрема, за її підтримки здійснено аналіз і подано пропозиції до урядового законопроекту «Дослідження, свобода, майбутнє – знання та інновації для Швеції», яким визначалися напрями науково-дослідної політики на 2021–2024 роки⁵⁰. Ним охоплено питання досліджень та інновацій, а також вищої освіти. Пропозиції включено до бюджетного законодавства, а саме: передбачено значне збільшення грантів на дослідження та розробки на загальну суму 3,75 млрд шведських крон у 2024 році. При цьому відправною точкою для інвестицій є те, що дослідження мають бути високоякісними.

Такий само підхід застосовано й при розробці законопроекту «Про політику в галузі досліджень та інновацій на 2025–2028 рр.», який Уряд планує подати до парламенту у 2024 році, і який визначатиме напрями політики в галузі досліджень та інновацій на найближчі роки⁵¹.

За даними фінального звіту фінансування досліджень за 2023 рік⁵², підтримка фундаментальних досліджень найвищої наукової якості в усіх наукових галузях у поточному році склала 8,09 млрд шведських крон.

⁴⁸ We open the way for innovation that makes a difference. URL: <https://www.vinnova.se/en/our-activities/we-open-up-for-innovation/>

⁴⁹ Forskning för en klokare värld. URL: <https://www.vr.se/>

⁵⁰ Proposition 2020/21:60. Forskning, frihet, framtid - kunskap och innovation för Sverige. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/proposition/forskning-frihet-framtid---kunskap-och_H80360/html/

⁵¹ Acceleration mot en hållbar framtid - analyser och förslag till regeringens FoI-politik. URL: <https://www.vinnova.se/m/strategisk-omvarldsanalys/analyser-och-forslag-till-regeringens-forsknings--och-innovationspolitik/>

⁵² Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation. Slutbetänkande av Forskningsfinansieringsutredningen. Stockholm 2023. URL: [chrome-](https://www.vinnova.se/ny-myndighetsstruktur-for-finansiering-av-forskning-och-innovation-slutbetankande-av-forskningsfinansieringsutredningen)

Окрім бюджетного фінансування, яке охоплює підтримку фундаментальних досліджень, фінансування наукових розробок здійснюється й через інвестиційні програми ЄС та приватні дослідницькі фонди. Наприклад, Horizon Europe є найбільшою інвестицією із загальним бюджетом 95 млрд євро у 2021–2027 роках, кошти ЄС складають важливу частину зовнішнього фінансування досліджень та інновацій.

Якщо перераховані вище державні агенції насамперед займаються фінансуванням академічної складової життєзабезпечення національної інноваційної системи Швеції (таких суб'єктів, як університети, науково-дослідні інститути, високотехнологічні компанії), то фінансування та підтримка комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок, налагодження бізнес-партнерства, а також залучення іноземного фінансування здійснюється завдяки функціонуванню низки агенцій розвитку, спрямованих на об'єднання окремих учасників ринку в єдині ланцюжки діяльності. Це такі агенції, як: Інноваційний міст (The Innovation Bridge), ALMI-бізнес-партнерство (ALMI Business Partner); Промисловий фонд (The Industrial Fund); Агентство з інвестицій (The Invest in Sweden Agency, ISA). Зазначені організації сприяють не лише об'єднанню суб'єктів ринку, а й зростанню підприємницької діяльності університетів. Окрім того, налагодження взаємодії університетів і бізнесу відбувається також через різноманітні дослідницькі фонди, найбільшими серед яких є: Шведський фонд стратегічних досліджень (SSF); Фонд стратегічних досліджень у галузі навколишнього середовища (MISTRA); Фонд знань (KKS); Шведський фонд досліджень у галузі охорони здоров'я та лікування алергії (Verdal); Шведський фонд міжнародного співробітництва у галузі досліджень та вищої освіти (STINT)⁵³.

Таким чином, державна інноваційна політика Швеції спрямована на: бюджетне фінансування пріоритетних наукових напрямів; організацію технопарків; формування мережі державних агенцій із фінансування та підтримки комерціалізації результатів досліджень і розробок; співпрацю зацікавлених сторін для реалізації інноваційного шляху розвитку держави.

Висновки.

За останні десятиліття наукові (науково-технологічні) парки стали одним із найбільш ефективних елементів інноваційної інфраструктури серед усіх інших організаційно-економічних форм у складі національних інноваційних систем. У більшості європейських держав фактично поєднано функції наукового та технологічного парків, а законодавче регулювання їх діяльності є тотожним. Відповідні парки – це комплексні інституції, які об'єднують ВНЗ та/або науково-дослідні організації із виробничими підприємствами, забезпечують швидке впровадження результатів НДДКР у промисловість і комерціалізацію

extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/https://www.regeringen.se/contentassets/d495d565de554bb0952d783cd f645056/ny-myndighetsstruktur-for-fnansiering-av-forskning-och-innovation-sou-202359.pdf

⁵³ Рибак Ю. В. Кластерна політика країн Скандинавського регіону у формуванні та ефективному функціонуванні конкурентоспроможних кластерів. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2013_9_12;

Цимбал Л.І., Дацько М.В. Розвиток інтелектуального потенціалу в інноваційних стратегіях країн. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/19_3_2018ua/30.pdf

наукових розробок. У парках сконцентровано значний науковий потенціал, що робить їх певним каталізатором розвитку економіки і чинником, що сприяє розвитку наукомісткого сектору промисловості, формує передумови для переходу економіки держави на новий технологічний рівень.

Огляд державної інноваційної політики окремих європейських держав, які є членами ЄС та ОЕСР, показав особливості у комплексності заходів, що охоплюють різноманітні напрями інновацій. З одного боку, всі типи наукових парків мають загальну особливість – здебільшого створюються за рахунок фінансування від центральних або регіональних органів влади, а в деяких випадках – за допомогою дотацій із централізованих фондів ЄС. Держава гарантує і забезпечує прямі та непрямі фінансові інвестиції для підтримки фундаментальних досліджень, які стосуються найбільш важливих сфер (клімат, екологія, безпека, комунікації, медицина, освіта тощо). Зазвичай прямі методи державної підтримки інноваційної діяльності здійснюються шляхом: визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності; формування та реалізації державних, галузевих, регіональних інноваційних програм; забезпечення нормативно-правової бази в цій сфері.

Серед непрямих методів підтримки інноваційної діяльності найбільш розповсюдженими є різні форми податкових пільг. При цьому основна спрямованість державних фінансових преференцій для ВНЗ та / або науково-дослідних установ і організацій здійснюється задля перетворення цих структур на сучасні науково-технологічні парки, нові центри науки та праці, де результати НДДКР втілюються у бізнес-проекти. З іншої сторони, єдиної європейської моделі наукових парків не існує. Найбільш типовими для більшості країн є науково-технологічні парки інкубаторного типу, які частіше називають інноваційними центрами.

Важливо, що ініціатива створення таких інноваційних центрів у більшості випадків належить місцевим (регіональним) органам влади. Залежно від особливостей економічного розвитку регіонів, а також освітньої або науково-дослідницької інфраструктури спрямовується і реалізується напрям регіональних інноваційних стратегій, проектів. При цьому регіональна інноваційна політика формується не лише в промислово розвинених районах, а й там, де економіка має монопродуктову орієнтацію.

Огляд законодавчого забезпечення інноваційного розвитку свідчить про інтегрованість, системність, а також демонструє певні національні особливості. Зокрема, законодавче регулювання визначає механізми державної фінансової підтримки фундаментальних досліджень і встановлює пільговий режим оподаткування для пріоритетних галузей, окремих територій та інноваційних проектів (Німеччина, Франція, Швеція). Також присутня законодавча синергія в якості підходу до організації науково-дослідної та інноваційної діяльності (Естонія, Німеччина). На відміну від України, де прийнято окремі законодавчі акти про наукові, технологічні та індустріальні парки, правове регулювання в зазначених державах є комбінованим, включає норми законодавства у сфері науки та освіти, інвестиційної діяльності, цивільного, господарського, податкового, бюджетного законодавства.

Принцип комплексності проявляється не лише в питанні правового регулювання інноваційних процесів, а й у питанні оперативного управління ними: у більшості держав урядову інноваційну політику формує та реалізує міністерство з питань вищої освіти, досліджень та інновації у координації з міністерствами економіки, фінансів і промисловості. Окрім того, усталеною є практика утворення спеціальних державних органів (рад, агенцій, фондів).

В Україні триває процес створення ефективної національної інноваційної системи, яка б відповідала сучасним ринковим вимогам і сприяла утворенню завершеного циклу інноваційної діяльності в промисловості – від створення інновацій до впровадження їх у виробництво (синергійний підхід).

Із метою поліпшення діяльності інноваційної інфраструктури України у воєнний та повоєнний періоди, на нашу думку, необхідно взяти до уваги досвід держав у питанні методів державної інноваційної політики та запровадження законодавчих механізмів щодо створення і функціонування інституційної складової національних інноваційних систем. Насамперед, варто переглянути нормативно-правові положення щодо гарантій автономії ВНЗ і науково-дослідних установ у питаннях організації інноваційних інституцій. Окрім того, державна політика мала б гуртуватися на: спрощенні регуляторної системи для полегшення витрат на легалізацію бізнесу; заохоченні створення гнучких механізмів фінансування, включаючи фонди венчурного капіталу, цільові державні програми; застосуванні податкових стимулів; посиленні правових гарантій захисту інтелектуальної власності; розробленні ефективного механізму взаємодії науки-бізнесу-влади, у тому числі, через систему електронного урядування та створення онлайн-послуг; інтернаціоналізації національних наукових парків та включення їх до глобальних інноваційних мереж шляхом залучення прямих іноземних інвестицій, трансферу технологій і розвитку співробітництва з іноземними інноваційними центрами.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*